

Review of the book **Toward a Model of Restorative Social Justice in Bosnia and Herzegovina** by Laurence Armand French. Publisher: Faculty of Security Sciences, University of Banja Luka, 2018.

DOI 10.7251/ZBKEN1901087P	COBISS.RS-ID 8275480	UDK 316.4:172.4:343.2.01(048.83)
---------------------------	----------------------	----------------------------------

Aleksandar Pavić, Belgrade

The value not only of this work by Professor Laurence French, but also of his overall activity related to our region, is reflected, first of all, in his good faith. This may sound somewhat trivial or even scientifically irrelevant – but that is precisely the quality that has been missing – and is still missing – regarding the approach to the civil war in the former Socialist Federative Republic of Yugoslavia (SFRY) taken by Western factors – ranging from government officials, state servants and diplomats to journalists, humanitarian workers (with and without quotation marks), public intellectuals, and members of the academic community.

If we agree that the essential basis for any intellectual, academic, and scientific activity is the search for the truth, then one of the necessary prerequisites, other than the sovereign command of data and general context of events – is good faith. Over the last three decades, we have witnessed how the largest and/or most powerful media, intellectual, humanitarian and academic capacities can be misused for bad purposes if they succumb to politicization or abuse for the purpose of achieving publicly declared and/or hidden pragmatic, real political goals. And their abuse was inevitable in the context of external aggressive pretensions to these regions, that is, the absence of good faith and the will to look at the given problem objectively, from various, often complex, aspects, in an unbiased way.

Specifically, in the case of the former Yugoslavia, if the then “international community” dominated by the Western powers and led by the United States had demonstrated “good faith”, that is, an aspiration to save the SFRY from bloody disintegration or, if it was not possible to prevent disintegration, to direct it toward the most peaceful solution, the bloody war that affected a significant part of the former joint state, primarily the former Socialist Republics of Croatia and Bosnia and Herzegovina, and then, due to the NATO’s war of aggression, the newly established Federal Republic of Yugoslavia – the conflict would not have taken place or it would have been of lower intensity, with substantially fewer casualties and post-war trauma.

In addition to scientific and sociological values, the work by Professor French makes an important contribution to the examination of not only the destructive effects of the civil war on the societies affected by it, but also the destructive approaches that contributed both to the outburst of the war and unsuccessful post-war efforts (allegedly) aimed at removing its devastating consequences. The concept of restorative justice proposed by Professor French will open many people's eyes – not only as a review of an alternative approach to efforts to overcome warfare, including hostilities, but also as a comparison of this approach with classic Western approaches based on the so-called adversarial justice, that is, the concept of “winners and losers”, which have produced and still produce many negative effects, not only in our country, but also, as Professor French reminds us, in North America where the remains of the remaining peoples almost wiped out live, who, as well as the peoples in the former SFRY, were subjected to a genuine genocide rather than to a genocide constructed, and then to essentially the same approaches to the concept of “justice”.

Of course, this does not mean that it is possible or realistic to implement even some of the proposed solutions or approaches in our region today. The fate of South Africa, whose Truth and Reconciliation Commission is mentioned as a model for overcoming a serious internal conflict – tells us that even a sincere intention in a world where the political instrumentalization of absolutely everything, including honest and humane motives, have reached unprecedented heights, does not guarantee effective results and the achievement of idealistic goals. However, even during turbulent times, it is important to preserve the awareness of what is right and wrong, what is the truth and the lie, what is law and equity, as a pledge for future generations and a necessary defense against often an unconscious descent into the collective postmodernism, “post-truth” fury which has affected society and the world.

This is perhaps the greatest contribution of the work by Laurence French. We do not have to agree with all his conclusions, or even with all his starting points. But we feel that it is a scientist who will not only truly be interested in finding out why someone disagrees with him, but who will also be prepared to adjust and even change his views. This is the only genuine foundation for true learning, scientific cooperation, and the exchange of opinions, and this is precisely what has been missing during all these years and, unfortunately, is still missing.

„Приказ књиге Изградња модела ресторативне друштвене правде у Босни и Херцеговини”, аутора Лоренса Арманда Френча. Издавач Факултет безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, 2018.

DOI 10.7251/ZBK1901089P	COBISS.RS-ID 8273688	УДК 316.4:172.4:343.2.01(048.83)
-------------------------	----------------------	----------------------------------

Александар Павић, Београд

Вредност не само овог рада професора Лоренса Френча, већ и његове укупне делатности везане за наше просторе, огледа се најпре у његовој доброј намери. То можда звучи помало банално или чак научно небитно – али је управо то квалитет који је највише недостајао – и још увек недостаје – када је реч о приступу грађанском рату у бившој СФРЈ од стране западних чинилаца – од званичника, државних чиновника и дипломата, па до новинара, хуманитарних радника (са и без наводника), јавних интелектуалаца и припадника академске заједнице.

Ако се сложимо да је нужна основа сваке интелектуалне, академске и научне делатности потрага за истином, онда је један од нужних предуслова, осим сувереног владања подацима и општим контекстом дешавања – управо добра намера. Сведоци смо, током последње скоро три деценије, како се и највећи и/или најмоћнији медијски, интелектуални, хуманитарни и академски капацитети могу злоупотребити у негативне сврхе ако подлегну политизацији, односно злоупотреби зарад постизања јавно декларисаних и/или скривених прагматичних, реалполитичких циљева. А њихова злоупотреба је била неминовна у контексту спољних агресивних претензија на ове просторе, односно одсуства добре намере, у чијој основи лежи воља да се дати проблем сагледа широм отворених очију, у свим својим различитим, често сложеним аспектима, са најмањом могућом дозом пристрасности.

Конкретно, у случају бивше Југославије, да је од стране тадашње ”међународне заједнице”, којом су доминирале западне силе на челу са САД, испољена истинска добра воља, односно јасно демонстрирана тежња да се СФРЈ или сачува од крвавог распада или да се, ако се распад већ никако не може избећи, он усмери у правцу мирног, или што мирнијег решења, до крвавог рата који је захватио значајан део бивше заједничке државе, на првом месту бивше Социјалистичку Републику Хрватску и Босну и Херцеговину, а затим и, услед НАТО агресије, и новонасталу Савезну Републику Југославију – или не би дошло, или би сукоб био много мањег интензитета, са много мање жртава и послератних траума.

Рад професора Френча, осим својих научних и социолошких вредности, даје важан допринос сагледавању не само деструктивних последица грађанског рата на друштва која су њиме погођена, већ и деструктивних приступа који су допринели како његовом избијању тако и неуспешним послератним напорима (наводно) усмереним ка санирању његових разорних последица. Сам концепт ресторативне правде коју професор Френч нуди ће многим отворити очи – не само у смислу приказа алтернативног приступа покушајима превазилажења ратног стања, па и непријатељстава, већ и у смислу поређења тог приступа са класичним западним приступима заснованим на тзв. адверсарној правди, односно концепту "добитника и губитника", који је произвео и производи многе негативне ефекте, и то не само код нас, већ и у Северној Америци, где, како нас професор Френч подсећа, живе остаци остатака скоро избрисаних народа, који су подвргнути истинском а не конструисаном геноциду, а потом и суштински истим приступима концепту "правде" као и народи са простора бивше СФРЈ.

Наравно, све то не значи да ће бити могуће или реално применити чак и нека од предложених решења или приступа на нашим просторима, у садашњем времену. Сама судбина Јужне Африке, чија се Комисија за истину и помирење помиње као модел за превазилажење тешког унутрашњег сукоба – нам говори да чак и истинске добре намере, у свету у којем је политичка инструментализација апсолутно свега, па и искрених хумани(тарни)х порива, досегла неслућене висине, нису никаква гаранција делотворног учинка и постизања идеалистичких циљева. Ипак, важно је, чак и у најбурнијим временима, бар сачувати свест о томе шта је исправно а шта није, шта је истина а шта лаж, шта је право а шта правичност, и као залог за нека будућа поколења и као нужну одбрану од често и несвесног утапања у колективну постмодерну, "постистинску" стихију која је захватила друштво и свет.

У томе је можда и највећи допринос рада Лоренса Френча. Не морамо се сложити ни са свим његовим закључцима, па чак ни са свим његовим полазним тачкама. Али осећамо да је то научник кога ће не само истински заинтересовати да сазна зашто се неко с њим не слаже, већ и бити спреман да прилагоди па чак и промени своја становишта. То је и једини прави основ за истинско учење, научну сарадњу и размену мишљења, а управо је то свих ових година недостајало и, нажалост, још увек недостаје.